

івалентні розміру його податкового боргу. Із 24 березня 2005 р. активи платника податків, вартість яких перевищує розмір його податкового боргу, звільняються з-під податкової застави. Водночас рішення податкових органів, прийняті до цієї дати, не можуть вважатися проти-

правними, оскільки прийняті на виконання конституційних на момент їх вчинення норм Закону № 2181. Відповідно, у платника податків немає права вимагати ревізії правомірності дій податкових органів, учинених на реалізацію права податкової застави до 24 березня 2005 р.

Надійшла до редакції 15.07.2010 р.

О.О. Пономарчук, викладач

Харківський національний університет внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ»

Практично всі підручники з фінансового права, написані в минулому й у перші роки нового століття, розпочинались темою «Фінансова діяльність держави», причому предмет фінансового права визначався з використанням категорії «фінансова діяльність держави» [8, с. 32], чим підкреслювалася важливість цього напрямку функціонування держави як передумови належного виконання її функцій. У більш сучасних виданнях при тлумаченні предмета фінансового права, під ним розуміються суспільні відносини, що виникають у процесі: (а) мобілізації коштів у публічні централізовані й децентралізовані фонди держави й органів місцевого самоврядування та

інші фонди, що визначаються державою публічними; (б) їх розподілу й використання; (в) контролю за рухом цих коштів, за їх ефективним і цільовим використанням; (г) їх емісії й (д) обігу грошових знаків [2, с. 33]. Оновлені дефініції предмета трактують його з використанням поняття «публічні фінанси».

Відхід від визначення предмета фінансового права через конструкцію «фінансова діяльність держави» ставить питання про її зміст і співвідношення з іншими категоріями сучасного фінансового права.

Зауважимо, що категорія «фінансова діяльність» не завжди була базовою категорією фінансового права. Наприкін-

ці XIX ст. ними були: «публічне (державне) господарство», «примусове господарство», «фінансове господарство» [5, с. 34-41]. Оцінка значення поняття «фінансова діяльність держави» за сучасних умов має враховувати низку обставин.

Методологічна база запровадження концепції фінансової діяльності (як виду державного управління) традиційно спиралася на положення праксеологічної (діяльнісної) теорії [Див.: 4, с. 84; 7, с. 29-38]. Зазначені положення цілком обґрунтовано критикувалися В.К. Райхером [6, с. 116] і Д.В. Вінницьким [1, с. 54-78]. Ними, зокрема, зазначалася невідповідність розуміння фінансової діяльності положенням праксеології в частині ігнорування людської діяльності (волевиявлення, мотивація), адже суб'єктами фінансової діяльності визнано лише колективні утворення, наділені владними повноваженнями. Крім того, категорія діяльності в праксеології визнається елементарним поняттям, необхідним для конструювання похідних категорій, які відбивають складні явища.

У рамках оцінки сучасного змісту фінансової діяльності окремі науковці вказують, що її об'єктом є фінансові відносини. Наприклад, С.В. Запольський пропонує трактувати фінансову

діяльність держави як публічну сторону державного й майнового управління, пов'язану зі створенням нових, скасуванням існуючих, реконструкцією й удосконаленням застосовуваних фінансових інститутів. Іншими словами, сфера фінансової діяльності держави пов'язана з публічно-правовим моделюванням фінансових відносин і не включає в себе безпосереднє регулювання майнових відносин фінансово-правовими засобами [3, с. 30]. Аналіз указаних тверджень викликає певні сумніви щодо їх обґрунтованості, адже вони пропонують обмеження змісту категорії «фінансова діяльність» лише правотворчістю, спрямованою на формування правових засад функціонування публічних фінансових інститутів.

Залишається також дискусійним питання публічних фінансових відносин через об'єкт фінансової діяльності держави. Таке розуміння призводить до того, що замість суб'єкт-суб'єктних правових відносин фінансова діяльність характеризується як суб'єкт-об'єктний зв'язок, об'єктом якого є фінансові відносини. Як наслідок – відбувається перекичування характеру зв'язку між категоріями «діяльність (поведінка)» і «правові відносини», притаманного юриспруденції. Теорія права вказує на протилежний характер такого

зв'язку, згідно з яким діяльність (поведінка) учасників є складовим елементом відповідних правових відносин, що характеризує їх фактичний (матеріальний) зміст. Фінансова ж діяльність, характеризує зміст дій одного з учасників фінансових відносин (суб'єкта владних повноважень). Названий характер зв'язку цих категорій ставить під сумнів визнання конструкції «фінансова діяльність держави» базовою категорією стосовно інших у сучасному фінансовому праві.

Схема, що лежить у підґрунті виділення фінансової діяльності держави в категорію фінансового права у зв'язку з іншими категоріями, на нашу думку, приблизно наступна. Функції сучасної держави визначаються суспільством шляхом окреслення напрямків діяльності відповідно до нагальних потреб суспільства, – *публічних потреб*. Визнання останніх здійснюється передовсім шляхом закріплення нормативних гарантій їх задоволення в законодавчих актах. Ці *потреби* формують відповідні *публічні інтереси*, що опосередковуються функціями органів публічної влади. Зазначене твердження підкреслюється ще й тим, що в загальносоціологічному значенні

термін «інтерес» тлумачиться як об'єктивно існуюча й суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба, як мотив, стимул, збудник, спонукання до дії. Передумовою реалізації публічних потреб та інтересів є наявність фінансових ресурсів у розпорядженні органів публічної влади, потреба в яких формує інтерес щодо її задоволення, який визначається як *публічний фінансовий інтерес*. Задоволення цього інтересу є функцією органів управління публічними фінансами, що й становить зміст *публічної фінансової діяльності (фінансової діяльності держави)*.

Таким чином, пропонуємо визначати фінансову діяльність держави як *складник (елемент) публічних фінансів як специфічних економічних відносин*, що характеризує поведінку одного з провідних учасників фінансових відносин – держави в особі органів управління публічними фінансами. Питання про зв'язок таких базових системоутворюючих категорій, як «публічні (суспільні, колективні) потреби», «публічні інтереси», «публічні фінансові інтереси» й «публічні грошові фонди», потребує поглибленого переосмислення з урахуванням трансформації всієї фінансової системи.

Список літератури: 1. Винницький Д.В. Российское налоговое право: проблемы теории и практики.— СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003.— 397 с. 2. Воронова Л.К. Финансовое право Украины: Підруч. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с. 3. Запольский С.В. Дискуссионные вопросы теории финансового права. – М. : РАП, Эксмо, 2008. – 160 с. 4. Карасева М.В. Фи-

нансовая деятельность государства – основополагающая категория финансово-правовой науки // Гос-во и право. – 1996. – №11. – С. 75-84. 5. *Лебедев В.А.* Финансовое право: Учеб. – М.: Статут, 2000. – 461 с. 6. *Райхер В.К.* Рецензия на программу по советскому финансовому праву // Советское гос-во и право. – 1940. – №4. – С. 116. 7. *Ровинский Е.А.* Предмет советского финансового права // Сов. гос-во и право. – 1940. – №3. – С. 29-38. 8. Финансовое право: Учеб. / Под ред. *О.Н. Горбуновой.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2004. – 495 с.

Надійшла до редакції 15.07.2010 р.

*Е.В. Сафронова, юристконсульт
ХГУ ГУМВД України в Харьковской області*

О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ФОРМ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Согласно ст.19 Конституции Украины органы государственной власти и местного самоуправления, их должностные лица обязаны действовать только на основании, в пределах полномочий и способом, которые предусмотрены Конституцией и законами Украины [1,с.42]. В связи с этим органам финансового контроля следует действовать по установленному для них правовому режиму, в частности, в сфере контрольно-проверочной деятельности.

Вместе с тем современная наука финансового права не предлагает единого мнения о понятии форм и методов финансового контроля и их отличии друг от друга. К тому же и на законодательном уровне не закреплено ни единого из вышеупомянутых понятий, хотя нельзя исключить и того, что их нормативное закрепление не

внесло бы лишнюю путаницу, так как органы законодательной власти зачастую не берут во внимание теоретические выводы ученых.

Однако различия между формами и методами государственного финансового контроля все-таки существуют. Так, формой является внешнее отображение содержания чего-нибудь [3, с. 1427], а методом – способ достижения цели, определенным образом упорядоченная деятельность [3, с. 643]. Таким образом, под формой финансового контроля необходимо понимать проявление содержания контроля, его сущности в зависимости от времени совершения контрольных действий, а под методом – совокупность средств или операций практического или теоретического освоения действительности [2, с. 200].